

POSTANOWIENIE

Dnia 11 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z wniosku K. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o ustalenie obowiązku ubezpieczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 11 stycznia 2022 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 10 listopada 2020 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od organu rentowego na rzecz odwołującej się kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z dnia 10 listopada 2020 r., oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 15 lipca 2020 r., mocą którego zmieniono decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w B. z dnia 12 kwietnia 2019 r. i stwierdził, że K. S. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu w okresach od 17 stycznia do 27 grudnia 2017 r. oraz od 27 grudnia 2018 r.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wywiódł pełnomocnik organu rentowego, zaskarżając go w całości. We wniosku o przyjęcie jej do

rozpoznania powołał się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), to jest: czy za prowadzenie działalności gospodarczej w rozumieniu art. 2 ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej można uznać podejmowanie działań nie mających uzasadnienia z punktu widzenia zasady racjonalnego gospodarowania, nieopłacalnych i pozostających w sprzeczności z regułami zyskowności, takich jak ponoszenie jedynie kosztów opłaty za usługi biura rachunkowego oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne, w sytuacji gdy w okresie objętym decyzją nie odnotowano żadnych zdarzeń gospodarczych w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, a działania odwołującej nie wypełniały ustawowych cech pojęcia działalności gospodarczej (zarobkowy charakter prowadzonej działalności, zorganizowany charakter, ciągłość wykonywania działalności)?; (-) czy może podlegać obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej osoba wpisana do CEIDG, zgłaszająca się do ubezpieczeń społecznych po zakończeniu zasiłku macierzyńskiego, będąc niezdolną do rozpoczęcia jej prowadzenia w związku z chorobą?; (-) czy każdy rodzaj sformalizowanej działalności, która nie była prowadzona po zakończeniu pobierania zasiłku macierzyńskiego podlega reżimowi ubezpieczeń społecznych?

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołująca się wniosła o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia jej do rozpoznania oraz orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nie może być przyjęta do rozpoznania, bowiem wskazana podstawa przesądu (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) nie występuje w sprawie. Z istotnym zagadnieniem prawnym mamy do czynienia, gdy, po pierwsze, przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie. Po drugie, musi to być zagadnienie dotyczące wykładni przepisów prawa, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych

podobnych spraw. Po trzecie, skarżący powinien sformułować problem prawny, określić przepisy prawa i wskazać argumenty, które prowadzą do rozbieżnych ocen i po czwarte przeprowadzić stosowny wywód prawny, zbieżny do pytania prawnego, o którym mowa w art. 390 k.p.c., tak by uchwycić istotę i wagę formułowanego problemu. Dopiero łączne spełnienie powyższych warunków otwiera drogę do stwierdzenia, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571; z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, LEX nr 1375467; z dnia 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z dnia 24 lutego 2005 r., III PK 6/05, LEX nr 513003). Dodatkowo nie mamy do czynienia z tego rodzaju podstawą, o ile w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygnięto już daną kwestię, a tak jest w sprawie.

Aktualnie w obrębie spornego tematu (ustania podlegania ubezpieczeniom społecznym z racji prowadzenia działalności pozarolniczej w okresie zasiłku macierzyńskiego i skutków tego) wypowiedział się Sąd Najwyższy (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2019 r., III UZP 2/19, OSNP 2020 nr 1, poz. 8), zgodnie z którą rozpoczęcie pobierania zasiłku macierzyńskiego przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność, która uprzednio została objęta dobrowolnie ubezpieczeniem chorobowym powoduje ustanie ubezpieczenia chorobowego (art. 9 ust. 1c w związku z art. 14 ust. 2 pkt 3 w związku z art. 11 ust. 2 ustawy systemowej). Niemniej na tym nie zamyka się proces wykładni prawa, skoro ustanie tego ubezpieczenia nastąpiło z mocy prawa na okres pobierania zasiłku macierzyńskiego. Zasadnicze znaczenie ma zaś pytanie, czy możliwe jest podleganie ubezpieczeniom społecznym po urlopie macierzyńskim z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w sytuacji, w której z uwagi na opiekę nad dzieckiem a następnie wskutek choroby przedsiębiorca nie uczestniczy w obrocie gospodarczym, choć pozostaje aktywny (pозwany ujmuje to przez określenie „stałych kosztów tej działalności”), by w przyszłości powrócić do tego rodzaju aktywności. Oczywiście przy tej okazji można i należy mieć na uwadze, jakie cechy powinna realizować dana działalność, by można było ją określić

przedsięwzięciem uregulowanym w art. 2 u.d.g. (obowiązującym w trakcie spornych zdarzeń). Chodzi naturalnie o zorganizowaną działalność, ukierunkowaną na ciągłość i cel zarobkowy. To pojęcie w takim stanie faktycznym – jak w sprawie – winno być dekodowane w ujęciu temporalnym, bo wówczas dopiero oddaje sens i cel danej regulacji. Otwarta pozostaje dyskusja, czy w takim układzie odwołująca się, po wyczerpaniu okresu zasiłku macierzyńskiego, może skutecznie zgłosić się ponownie (bo wcześniej nie mogła) do ochrony ryzyk socjalnych, chociaż jedno z nich realizuje się równocześnie (niezdolność do pracy).

W ocenie organu rentowego, taka opcja jest niemożliwa. Pozwany widzi więc problem tak, że w każdym przypadku osoba mająca zarejestrowaną działalność gospodarczą, która po urlopie macierzyńskim jest niezdolna do pracy i nie prowadzi działalności gospodarczej, nie podlega ubezpieczeniom społecznym, co więcej pozwany obecnie neguje sam fakt jej prowadzenia, chociaż – co wyjaśnił Sąd drugiej instancji – wcześniej pozwany nie negował jej prowadzenia przez odwołującą się. Zmiana tego stanowiska nie może być podyktowana tylko następstwem korzystania ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Problem, z jakim wystąpił pozwany wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyrokach: z dnia 9 czerwca 2021 r., II USKP 62/21, niepubl.; z dnia 14 grudnia 2021 r., II USKP 107/21, niepubl.). W powołanych judykatach wyjaśniono, że „prowadzenie działalności gospodarczej” jest terminem, którym posługiwała się u.d.g. Słowo „prowadzić” używane jest jako konsekwencja terminu „działalność”. Skoro dana osoba zajmuje się działalnością gospodarczą, to inaczej rzecz ujmując, należy twierdzić, że działalność tę prowadzi. W tym znaczeniu pojęcie to zostało zapożyczone przez ustawę systemową. Nie znaczy to jednak, że oba akty prawne - ustawa o swobodzie działalności gospodarczej i ustawa systemowa - zbudowane zostały na tożsamyh funkcjach. Pierwszy akt prawny koncentruje uwagę na doprecyzowaniu pojęcia „działalność gospodarcza”, aspekt podmiotowy, określający kto prowadzi tę działalność ma w tej ustawie charakter drugorzędny. Czynniki ten widoczny jest w art. 4 ust. 1 tej ustawy. Definiuje on, że przedsiębiorcą jest między innymi osoba fizyczna „wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą”. Oczywiście jest, że cecha ta nie wymaga osobistej realizacji omawianej działalności. Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej nie

nawiazuje do zdarzeń, które uniemożliwiają wykonywanie działalności gospodarczej. Aspekt ten jest natomiast widoczny w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych. W ustawie systemowej nie poruszono wprawdzie tego wątku, jest on jednak widoczny w ustawie z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. W art. 4 ust. 1 pkt 2 tej ustawy zasiłkowej jednoznacznie wskazano, że ubezpieczony nabywa prawo do zasiłku chorobowego po upływie 90 dni nieprzerwanego dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego. Pewne jest, że wskazany okres karencji ma zastosowanie do osób, które staną się niezdolne do pracy zarówno po 90 dniach ubezpieczenia, jak i przed tym pułapem. Znaczy to tyle, że podlegają dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu również osoby prowadzące działalność gospodarczą w okresie niezdolności do pracy. Zapoznanie się z art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej potwierdza tę konkluzję, a dodatkowo zmusza do stwierdzenia, że „ubezpieczony” (a zatem również prowadzący działalność gospodarczą) w okresie orzeczonej niezdolności do pracy nie może wykonywać pracy zarobkowej, ani wykorzystywać zwolnienia od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia. W rezultacie, staje się jasne, że niezdolność do pracy nie rzutuje na kwalifikowanie czy dana osoba prowadzi działalność gospodarczą. Kategorie te współistnieją, nie można jednak za pomocą jednej z nich odwzorowywać zakresu znaczeniowego drugiej.

Przyjętego zapatrywania nie mogą zniweczyć także kolejne argumenty podniesione w skardze kasacyjnej, a mianowicie te, które odwołują się do solidarnościowego aspektu sprawy (wkładu do Funduszu przez ubezpieczoną i korzyści odniesionych z tego tytułu). System ubezpieczenia społecznego nie jest zbudowany na wzór ubezpieczeń gospodarczych, czyli znaku równości między wkładem własnym a wysokością otrzymanych należności, zresztą na ten aspekt można spojrzeć przez dłuży pryzmat uczestniczenia odwołującej się w systemie ubezpieczenia społecznego.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł z mocy art. 398² § 2 k.p.c. i art. 398²¹ oraz art. 98 § 1 i 108 § 1 k.p.c.

